

minister van economische zaken, mr. Steenberghe, ons later.¹ Niet onbekend was intussen, dat over dat dilemma verschillend gedacht werd, waarbij de meeste ministers van mening waren dat men zich tegen een aantasting van de neutraliteit door de Geallieerden gewapenderhand verzetten moest, terwijl een minderheid van de raad waartoe Gerbrandy (justitie) en van den Tempel (sociale zaken) behoorden, zich op het standpunt stelde dat een situatie waarbij men al of niet als formeel bondgenoot aan de zijde van Duitsland kwam te vechten, onaanvaardbaar was.² Het gehele dispuut droeg overigens een zuiver theoretisch karakter: de geschetste mogelijkheid werd, gelijk reeds vermeld, door de ministers niet als reëel gezien. Het enige kriegsbeleid waar de opperbevelhebber en zijn staf zich mee bezig hielden, was het beleid dat men ter afwering van een Duits offensief voeren moest, met een Geallieerde aanval werd geen rekening gehouden en er was ook geen enkel operatief plan voor voorbereid.³ De minister van defensie, Dijkhoorn, was zich daar bewust van; dat men in de militaire *planning* slechts de mogelijkheid van een Duits offensief onder ogen zag, had zijn volle goedkeuring.⁴ Was dit niet-neutraal? Allerminst. Het was alleen maar reëel, er van uit te gaan dat werkelijk gevaar uitsluitend van Duitse kant dreigde. Het november-alarm had er (men denke aan de geheime brieven die bij de gezantschappen in Brussel, Parijs en Londen gedeponceerd werden) belangrijk toe bijgedragen dat vooral Dijkhoorn en zijn ambtgenoot van buitenlandse zaken, van Kleffens, zich innerlijk meer en meer gingen instellen op een situatie waarbij men Duitsland als vijand en de Geallieerden als bondgenoot zou hebben.

Het is niet onze indruk dat ook de minister-president, de Geer, het opbracht, zich die situatie concreet voor ogen te stellen. Verstoken van begrip zowel voor de ware aard van het nationaal-socialisme als voor het principieel-agressief karakter van Hitlers politiek, meende hij, geheel te goeder trouw maar naïevelijk, dat Nederland, bleef het maar zorgvuldig neutraal, door geen der oorlogvoerenden aangevallen zou worden. Zijn overtuiging was, dat niemand er meer toe bijgedragen had dat ons land buiten de eerste wereldoorlog gebleven was, dan de toenmalige minister-president, Cort van der Linden; deze vormde, zei hij ons eens, 'het beroemde voorbeeld dat mij voor ogen stond.'⁵ Elk onderhands contact met de Geallieerden wees de Geer dan ook af, de neutraliteit in de meest volstreckte

¹ M. P. L. Steenberghe, 1 nov. 1955; Ch. J. I. M. Welter, 7 nov. 1955. ² P. S. Gerbrandy, 4 juli en 14 nov. 1955. ³ H. F. M. van Voorst tot Voorst, 16 febr. 1960.

⁴ Brief, 27 dec. 1968, van M. P. L. Steenberghe. ⁵ D. J. de Geer, 28 okt. 1955.